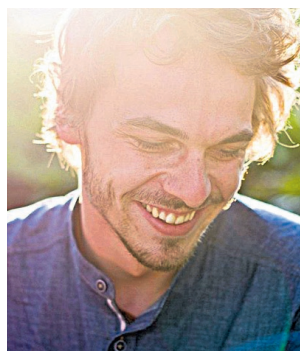

Tridsať gramov na štvorcový meter

Ján Púček •
redaktor časopisu Fragment

Boli také časy, milí priatelia, keď knihy a časopisy museli vychádzať poza chrbát bdelej a zvedavej štátnej bezpečnosti, keď autori a vydavatelia riskovali krk nie pre slávu, lež pre trochu výživu telu a duši, sebe i iným.

Preklepané na tenkom priestvitom papieri (30g/m²) alebo cyklostylované (čo?!) šířili sa od roku 1987 ilegálne aj prvé čísla časopisu Fragment.

V júni roku 2013 bola na prestížny zoznam UNESCO - Pamäť sveta zapísaná Zbierka českých a slovenských samizdatových periodík z rokov 1948 - 1989, deponovaná v Knižnici Libri Prohibiti.

Medzi týmito periodikami, uznanými za súčasť dokumentárneho dedičstva ľudstva, nachádza sa aj časopis Fragment.

Vo všetkých štyroch číslach aktuálneho ročníka 2014 sme postupne v rubrike Fragments z Fragmentu priniesli niekoľko ukážok samizdatového Fragmentu v podobe faksimile.

Mnohé texty stratili na svojej aktuálnosti a platnosti, viaceré z nich sa však potvrdili a zduplovali.

Okrem iných ocitol sa medzi samizdatovými autormi spredu roku 1989 aj básnik Janko Silan, v roku 2014 (24. novembra) storočný, opäť odsúdený zrejme už len na tajné a tajnejšie knižné vydania.

„Brániť sa nebudem. / Už nemám sily. / Tí, ktorých milujem, / ma opustili.“

© AUTORSKÉ PRÁVA VYHRADENÉ

časopis nadnes

Fragment

Agátový kvet vyprážený

Janko Silan •

Kňaz klačal šťastný, lebo mal už kľúč od domu opustenosti, a vôbec nevyzeral opustený, i keď začal bývať v dome nedohotovenom, nevylakovanom, len v kancelárii. Isteže, je to slasť mať kľúč od vlastného domu, čo tam vlastného, slasť je to i vtedy, keď vieš, kde môžeš bývať, kde si sám seba pánom a vytváraš si kráľovstvo a slobodu a sen. Toto troje nik ti nedaruje, keď netúžiš byť hrdinom. Napokon je to možné všade, najľahšie tam, kde sa naozaj cítíš byť doma. To kňaz vedel, prežil, precítil. Preto si klakol, aby mohol spomínať, prípadne i modliť sa. Keď sa to chápe nesebecky, oboje vychádza najedno, srdce vie myslieť iba na budúcnosť, divná je to pani, neprestala byť mladá a vábna. Len preto klačal kňaz, keď vzdychal, keď si spomínal, keď spomínal si, vždy mal čas, mal v srdci radosť a mal žiaľ. Ďakoval kľáčičky takto:

Ó, Pane Bože, nech to nie je zlé znamenie, podlahnúť skaze môžu lahučko i knihy,

že oteraz mám päť izieb sám, akí sme, takí sme, ale sme žijúci v komunizme. Má prečo plesať moja mladosť: nikdy nemala svoj kútik. Nikdy. Až dnes, keď sa jej nebezpečne kráti dych. Tam v detstve? Doma bolo nás mnoho detí a iba jedna izbička. Keď som chcel byť sám a rozmýšľať, sníval som vonku pod čerešňami alebo na povale, keď pršalo. Tam na povale mlčali moje knižky a zošity a ja som ich hladkal tak nežne, tak nežne, ako sa hladká prvá a pravá láska, tá nezabudnutelná. A keď ma dali ako gymnazistu bývať do kláštora, len za takého posluhu, za kredenciára, veď to hneď porozprávam, izbičku som mal, to je pravda, ale len na vrátnici, stále ma tam vyrušovali tí, čo nevedeli, kam ísť. Ináč to ani v ďalšom živote nebolo. Ochotne som ukazoval smer, chodby, poschodia a dvere. Ktože by sa naspäť vrátil, aby sa poďakoval! Možnože naozaj našiel to, čo hľadal, a ja som tam ďalej trpel sám. A nebyť tých dievčatiek - spoluziačok ako by som to nebol vydržal.

Papa Doc by mal radosť

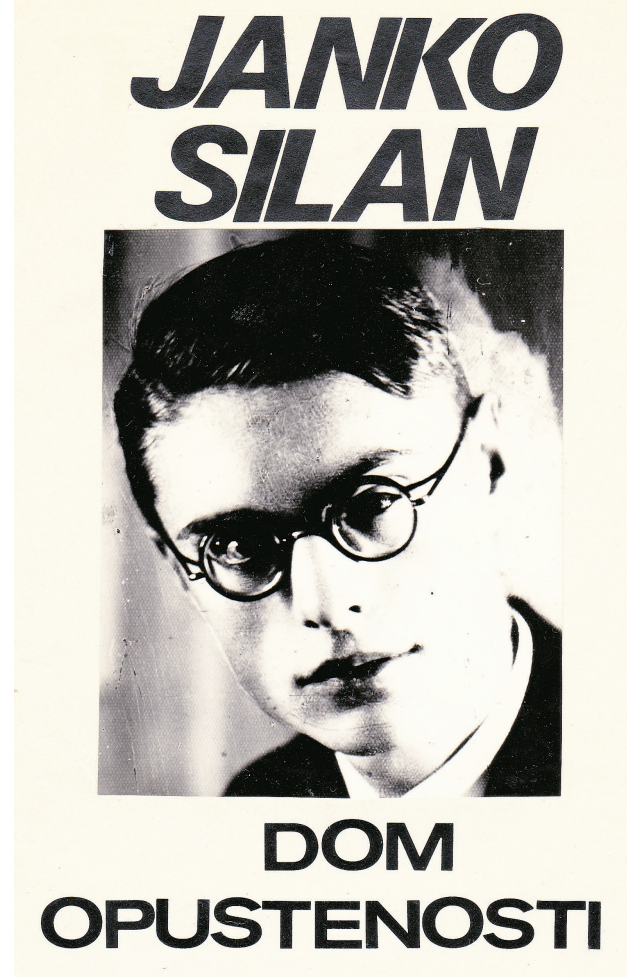
Oleg Pastier •

Tontoni zazvonili na pravé poľudnie. Tvárili sa nasupe. Prekvapilo ma to. Obvykle sa privetиво usmievali, keď mi odovzdávali predvolanie.

- Teraz je to vážne, - povedal nižší.

- Zajtra už nebudete hovoriť s nami, ale s vyšetrovateľom! - zakontroval vyšší a nadvihnutím obočia zdôraznil, že slovo vyšetro-

vateľ myslel s veľkým „V“. Keď som zatvoril dvere, spýtal sa ma môj šesťročný, na všetko zvedavý syn: - Kto to bol, tí dvaja? - Tontoni Macoute, - odpovedám mu pravdivo. - Kto? - Veď ti vravím: Tontoni Macoute. - A to je kto? So zvedavosťou sa obyčajne viaže vytrvalosť, ktorá v jeho prípade prerástla do zatatosti. - To sú, synak, takí páni

Faksimile titulného listu samizdatového vydania knihy Janka Silana Dom opustenosti. ZDROJ: OLEG PASTER

Chodievali ku mne pravidelne, na tú vrátnicu, na tú izbu priestannú, čo mala dve veľké okná, hľadacie na námestie a na náprotivný dom, kde býval triedny pán profesor a robil si žarty z týchto dievčienec, vedel, že chodievali ku mne nie kvôli mne, ale preto, aby som im robil úlohy zo slovenčiny. Vrchovalo Pán Boh mi uštedril toto jediné, že vedel som dobre slohovať, a povedzme, na jednu tému

Janko Silan (1914 - 1984)
Vlastným menom Ján Ďurka. Inými vlastnými (pseudo)menami Danko Zimozel, Irmin, Ladislav Riasnoviech, Šuhaj spozna Nitry, Tyflos, Ž. J. Žlab. Básnik Katolíckej moderny, prozaik a katolícky kňaz. Z bibliografie: Kuvik, Rebrik do neba, Oslnenie, Domu opustenosti a iné.

osem úloh napísať, sekal som ich po desať korún, to vtedy bol slušný peniaz, keď uvážime, že jeden kilogram bravčového stál osem korún s jeden liter dobrého zoborského vína pod viechou iba tri koruny.

A v seminári? Bývalo nás najmenej tridsať chlapcov v jednej spálni. Ale aj tak som stihol písať sonety. To je podivné. To bolo podivné, keďže najkrajšie verše rodia sa len v samotách. Vtedy som totiž ešte nevedel, že aj uprostred mnohých ľudí môže byť človek celkom sám, pochopil som to neskôršie na živých bratislavských uliciach.

Ach, najťažšie bývajú pre mňa soboty. Vtedy aj dnes. Čože dnes o tom vedia ľudia, čo majú chatky, a trávia v nich voľné chvíle - soboty a nedele! To znamená, že aj vlaky chodia iba sviatočne a ináč, do roboty nevozia, to je isté. Mne každá sviatočnosť pripomína dobrodružnú cestu do neznáma. Ale ja ako gymnazista vtedy, práve v sobotu, mával som najviac práce. Kým ostatní spomínali na hriechy svojej mladosti, súvisiace s mládosťou chudobných, ktorých apetít rastie úmerne s nedostatkom elementárnych potrieb, hlavu si oprel o stôl ako ten, kto už nevidí a všetko chápe rukami a je už veľmi ustatý, lebo predtým videl mnoho.

A ten najvyšší páter v ten deň, keď som tam podľa pravidelných predpisov stál a pozoroval, či všetkým chutí to, čo prinášam teplé a voňavé, len čo zhlto svojou porciu, ješť teda vedel bleskovo, či aj tak pracoval, to som do dnes nevyprávam, zavola ma nie pokynom ruky, to by som

práve tým, že býva trochu iná než pôvodné látko, skrátka, vtedy to bolo tak, že ja som štyroch kňazov obsluhoval, to jest prinášal z okienka, mlčalo diskretné medzi kuchyňou a jedálňou, vyberané jedlé, voňajúce v zime, v lete. Pripomínam, že tam sa usalašil taký poriadok, neviem, či bohumilý, že mne a slúžke a kočišovi varilo sa osobitne, v Číne by to bola iba ryža, u nás pravidelne každú sobotu primastená kaša, dokonale prílepšena cibulkou. Poznemenávam, že chuťove na jednotku obstarala. Bolo to práve v sobotu, keď som serviroval agátový kvet, vyprážený na spôsob viedenskej šnicle, bola to taká chuťná laskomina po bravčových karme-nádlach, ktoré mi vôbec nechutili, ale kradnúť túto laskominu v tom tajuplnom okienku, kým zvyšok, pre každého jeden kusok, prinesieš pokorne na stôl, a pochutnávaš si predtým na nej, otcu materi prisahám, blažila táto rozkoš. A rozkoš olutovať veruže je najťažšie.

Keď takto spomínal na hriechy svojej mladosti, súvisiace s mládosťou chudobných, ktorých apetít rastie úmerne s nedostatkom elementárnych potrieb, hlavu si oprel o stôl ako ten, kto už nevidí a všetko chápe rukami a je už veľmi ustatý, lebo predtým videl mnoho.

A ten najvyšší páter v ten deň, keď som tam podľa pravidelných predpisov stál a pozoroval, či všetkým chutí to, čo prinášam teplé a voňavé, len čo zhlto svojou porciu, ješť teda vedel bleskovo, či aj tak pracoval, to som do dnes nevyprávam, zavola ma nie pokynom ruky, to by som

nebol zbadal, ale hlasom hromovým: Pod sem a pozri pod tú stoličku! Čo je tam? Pavučina, vravím. Pozná ma, lebo sa kniže, keď sa jej dotýkam, lebo je šťastná, že ju chránim. Hovorí ďalej on: No vidíš, ty ju nevidíš a ty ju neodstrániš a my tu máme každý deň takto pri nej jedávať... Hneď vtedy, za svedkov volám, čo tam sedeli, aj keď sú mŕtvi, pravdu povedia, zobral som veľkú handru, utierku ťažkú, navlhčenú, a bral som tie pavučinky rad radom ako diktátor, ktorý už ani nevie, koho počúva, až tak mu stačí, že jeho počúvajú všetci. Semtam vyskočil aj pavúk a skvelú, smelú vôľu každý mal iba seba zachrániť, ale napokon sa trepotal každý bezradný, keď zistil, že je celkom sám, a zázemie zmizlo mu spredu nosa.

Rozhovor tento bol vlastne jemnou dokonalom pripomienkou, že aj tú jedáleň ako chodby mám dávať do poriadku, práve v sobotu. Odvtedy som znenávidel prácu žien, ktoré upratujú a umývajú byt v sobotu, aby vytvorili dýchateľné prostredie, priam zbožné ovzdušie zo samot pre celú rodinu - a nik si ich, umelkyne, nevšímame, kým kvety s vázou nepostavia na stôl. Ba vlastne aj to si málokto všimne.

Všetko je všetkým samozrejmé. Vtedy som najviac vychutnával, čo to je samota, keď som sa dostal do svojej izbičky. Klenby boli gotické, smerovali k nebu ako moje srdce, ktoré nikoho nemalo, a ktože by oň stál a ktože by ešte súcit mal? A to srdce vtedy iba takto spievalo, spievalo samote,

najvernejšej milenke môjho života:

Všetko je proti mne.
Len ty si za mňa?
Aj nádej protivne
hľadá dnes. Chráň ma,
chráň ma!

A povedz, že som tvoj,
tak myslím: verný vazal.
Som súci na súboj,
i keď som neurážal.
Som súci stáť
pri tebe večne.

Nič nechcem mať,
len oči tvoje driecne
ešte raz pobozkať
nežne. Len nežne.

Po tejto básni a po dvoch deci vína, červené bolo najlepšie slovenské, Skalický rubín, potom už len sedel. A už mu nezáležalo na tom, čo príde, či život a či smrť. Rovnako mali tóny ako tie zvony, ako tie zvony, čo ráno zobudili ho, aby sa už ponáhľal do kostola. Ovečky čakajú, dávno sú už tu. Hmly stáli. Aké? Zahmlené. Stĺporadia umelecky stúlené ako hlasy mníšok, hlasy v jednej, iba v jednej jasnej tónine: Keď všetko pomíne, Ó, Pane Bože, pri nás buď, na všetko možno zabudnúť a my všetko prijímame. Keď umriem nedávno, tuším v auguste, nešťastno, tuším vojakov v noci (a tá noc už trvá vyše dvadsať rokov) vtrhlo do domu a perverzne znásilnilo dievčinu, pannu. Niektorí sa potom zľakli svedomia či prokurátora, či vytriezveli a chceli sa ospravedlniť. A nevlastný otec dievčiny, vieš si to predstaviť? Vraj nak sa im nemiešajú do vnútorných záležitostí, bola to ich povinnosť a susedská pomoc a jej že sa to zapáčilo. Ech, babské povedačky.

Prišiel Dušan, aby mi pomohol popreklaďať a zazimovať včely, prípadne ešte vytočiť zvyšky medu z liečivých líp, čo rastú na cintoríne. Otvára úle, čosi si koloratúrne nôti: Ej, zavreli, zavreli, viac chlapcov bez viny, ej viac chlapcov bez viny. Hej jeden Čarnogurský a druhý je kusý... A ja si zatiaľ sedím v chladnej izbičke hlinenej ako v hrobe, aj sám ako v hrobe, ba oveľa viac sám, lebo sedím so Soleilou svetlou, ktorá tu hmatateľne chýba, iba tieň po nej zvyšil.

Zatiaľ som mal možnosť spoznať túto budovu len po poschodie druhé. Zmena.

Sklenené dvere do dlhých chodby ticho zabzučali. Spomenul som si pri tom zvuku na gulliverovský rozmerné heslo, ktoré už dlhé roky hrdy vchod do istej fabriky: NAŠA TECHNIKA SLUŽI PRACUJÚCEMU LUDU! Služiť slúži, ale komu, to už robotníci z tej fabriky asi nevedia.

Vyviezli sme sa výťahom na tretie poschodie.

(úryvok)

Povedky

Ivan Kadlečík •

Aby som napísal poviedku. Mohla by byť zaujímavá vzhľadom na môj spôsob deformovania skutočnosti. Napísal som teda tak, ako píšem, len zmenil názov, dal viac odsekov a replik, pridol som dve tri strany. Kluci českí, naletíte mi? Nenachýkali sa. Milan Jungmann i Ludvík povedali: nie je to poviedka, ale je to dobré.

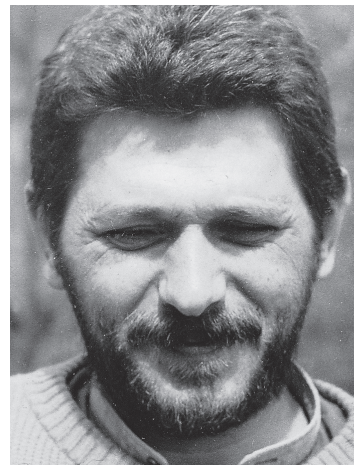
Zasa to bol len rapso-dický spôsob narácie, povedal by Roland Barthes, keby to čítal. Poviedka potrebuje dej, príbeh, lineárny pohyb v čase a nadčase, postavy... Ale aj obyčajné samo slovo je už epickým dejom, má miesto v priestore, kategóriu času. Veď aké dynamické slová (pojmy) sú sľahačková torta, bicykel, neha, smrť, večnosť! A veta, majúca dramatické sloveso, prísudok, to je už hotový román. Epika sa mi najlepšie píše v autobuse, podľa možnosti expresnom: akoby to zrýchlovalo dianie a tvorilo sujet. Na sedadle za sebou počujem klebetiť staré baby: Predstav si, Ana, čo sa ti v Pukanci nedávalo, tuším v auguste, nešťastno, tuším vojakov v noci (a tá noc už trvá vyše dvadsať rokov) vtrhlo do domu a perverzne znásilnilo dievčinu, pannu. Niektorí sa potom zľakli svedomia či prokurátora, či vytriezveli a chceli sa ospravedlniť. A nevlastný otec dievčiny, vieš si to predstaviť? Vraj nak sa im nemiešajú do vnútorných záležitostí, bola to ich povinnosť a susedská pomoc a jej že sa to zapáčilo. Ech, babské povedačky.

Prišiel Dušan, aby mi pomohol popreklaďať a zazimovať včely, prípadne ešte vytočiť zvyšky medu z liečivých líp, čo rastú na cintoríne. Otvára úle, čosi si koloratúrne nôti: Ej, zavreli, zavreli, viac chlapcov bez viny, ej viac chlapcov bez viny. Hej jeden Čarnogurský a druhý je kusý... A ja si zatiaľ sedím v chladnej izbičke hlinenej ako v hrobe, aj sám ako v hrobe, ba oveľa viac sám, lebo sedím so Soleilou svetlou, ktorá tu hmatateľne chýba, iba tieň po nej zvyšil.

(úryvok)

Oleg Pastier (1952)

Básnik, redaktor a vydavateľ. Pred novembrom 1989 vydával časopis Fragment v samizdatovej podobe (spolu deväť čísel). Vydal básnické zbierky Plot, Oko za zub, Možno a Album.

- Ako inak? Po japonsky? Najradšej by som mu dal pár faciék, ale čo už. To, čo jemu nechýbalo, totiž trpezlivosť, márne som hľadal v zásobníku svojich cností. - Možno po japonsky, alebo inak, už neviem, ale keď mi dáš chvíľu pokoj, tak sa pokúsím spomenúť si. Jasné? Pozrel smutne na opasok v mojich nohavičkách. - Tontoni Macoute. - A to je čo? Prísal sa ako kliešť. - No, to je to isté, len inak povedané.